

BOSNA-HERSEK'TEN LİBYA'YA NATO OPERASYONLARI

Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

Bosna-Hersek'te "Haçlı Seferi" yapan NATO, şimdi Libya için aynı seferberliği yürütüyor. Sözde sivilleri korumak adına Batılı güçlerce Libya'nın bombalandığı ve isyancı güçlerin açıkça desteklendiği bugünlerde; -NATO'nun Bosna-Hersek'te "Haçlı Seferi" yapmadığı, Müslümanları koruduğu- gibi yorumların üstelik İslamcı geçinen bazı yazarlar tarafından yapılması eğer arkasında art niyet yoksa oldukça saf bir algılama hatasıdır. 1990'lı yıllarda Bosna-Hersek'te neler olup-bittiği ile ilgili kısa bir gözden geçirme yapmakta yarar bulunmaktadır. Bosna-Hersek'te, daha 1991 yılında çatışmalar başlamadan çok önce Sırlar Boşnakların yaşadıkları bölgelerdeki birlik, silah ve cephanelerini Sırların yoğun oldukları bölgelere çekmeye başlamışlardı. Çatışmalar başladığında masum Bosna halkı gafil yakalandı ve hem Sırlar, hem de Hırvatlar tarafından sistemli bir şekilde soykırım faaliyetlerine maruz kaldılar. NATO'nun 1995 yılındaki müdahalesine kadar da Bosnalıların acımasızca katline sözde barış gücüne liderlik eden İngiliz ve Fransızlar umursamaz bir tavır takınmakla kalmamış, el altından Sırları desteklemişlerdir. Bu dönemde Almanya ise Slovenya'yı egemenliğe kavuşturduktan sonra tüm desteğini Hırvatlara vermişti.

Müslüman oldukları için bir an önce yok edilmek istenen Boşnaklara bu dönemde tek yardım başta İran olmak üzere bazı Arap ülkelerinden Bosna'ya bir şekilde sızan Batılıların 'terörist' dediği gruplardan gelmişti. Bosna-Hersek'te ilk direnişi bunlar örgütledi ve Boşnakların hayatta kalmaları için gerekli silah desteğini – tıpkı bugünkü gösterişli ambargo faaliyetlerine rağmen- onlar sağladı. Bu yüzden her Boşnak Kolordusunun en savaşçı Tugayının adı, dini motivasyonları nedeni ile 'Müslüman Tugayı' adını almıştı. Bu gruplar ile birlikte Bosna-Hersek'e bir şekilde gitmiş ama BM'nin akredite etmediği pek çok İslami yardım örgütü de, halk ile İslami kurallara göre yaşaması karşılığı halka yardım etmeye başlamıştı. O dönemde bu durum çok normaldi çünkü Hıristiyan yardım örgütleri de genellikle kendi kilisesinden olanlara yardım ediyor, Almanlar aşı yapmak için sarı saçlı-mavi gözlü çocukları seçiyorlardı. İslamcı dalgalar daha sonraki dönemde Bosna-Hersek'in siyasi hayatına da önemli damgalar vurdu ve bu etki bugün de devam etmektedir. Bosna-Hersek'te savaş döneminin Boşnak lideri ve Boşnak-Hırvat Federasyonu'nun ilk devlet başkanı olan Aliya İzetbegoviç de koyu bir İslamcı idi. Bununla beraber Bosna-Hersek halkının çoğunluğu oldukça moderndir ve İslamcılar hep marjinal kesim olarak kalmışlardır.

1995 yılına kadar olan dönemde BM Barışı Koruma görevi...

BM Barışı Koruma Kuvvetleri (UNPROFOR), eski Yugoslavya'da çatışmaların başlaması üzerine 1992 Şubat'ında kuruldu. Görevleri arasında bugün Libya'da olduğu gibi insani yardım, uçuşa yasak bölge, silah ambargosu gibi görevler vardı. Ama bu görevler Ruslar tarafından açıkça desteklenen Sırlara ya da Almanların hamiliğini yaptığı Hırvatlara etki etmedi. Ambargolar, Boşnakları silahsız ve korumasız bırakma işlevi gördü. 1994 yılı Mart ayına kadar Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Bosna-Hersek'teki BM Barış Gücü'ne katılmasına izin çıkmamıştı. BM çatısı altında Türk birliğine, İngilizlere bağlı yani onların kontrol ettiği bölgenin bir bölümünün sorumluluğu verildi. İngilizler ve Türkler hemen hemen tüm askeri görevlerde hep farklı taraflarda olmuşlardır ve ne İngilizler ne de Türkler birbirine asla güvenmemiştir.

Karşılıklı çevrilen oyunları ve barış görevlerindeki tükenmez İngiliz entrikalarını başka bir zamana bırakalım. Barış gücü zaten Boşnakların içinde ve Bosna toprakları içindeki Hırvat ceplerinde görev yapıyor, Boşnaklar ile ilgili topladıkları tüm bilgileri ve Boşnak birliklerinin hareketlerini Sırlara veriyorlardı. Rapor formatında Bosna-Hersek'te savaşıyan taraflar şu şekilde sıralanmıştı; Bosnalı Sırlar, Bosnalı Hırvatlar ve Müslümanlar (Bosnian Muslims). Yani Boşnaklar bir etnik grup değil, dini bir grup olarak tanımlanmış; savaş, Bosna'daki Sırp ve Hırvatların Müslümanlar ile savaşı olarak nitelenmişti. Zaten gerek askeri, gerekse sivil (insani yardım vb.) tüm barış gücü faaliyetlerinde Hıristiyan-Müslüman ayırımı net olarak hissedilmekte idi.

İngiliz karargâhında birleştirilen raporlarda genellikle Boşnaklar hakkında özel istihbarat kanallarından toplanan haberler yer almakta idi. Sırp bölgesine girilemediğinden onlarla ilgili haberler genellikle işe yaramayacak siyasi haberler ya da duyumlardı. Kanadalılar bu dönemde istihbarat işini öyle abarttılar ki, sarhoş askerlerden topladıkları bilgileri edinen Sırlar bu bilgilere göre operasyon düzenliyorlardı. Boşnak birliğinin bundan haberi olunca, ertesini gün Kanada birliğinin çıkışında patlayan bir mayın ile bir tankları havaya uçtu. İstihbarat faaliyetleri yardım kuruluşları için de geçerli idi. Örneğin ODA[1] isimli NGO,[2] yardım kuruluşu görüntüsü altında bir İngiliz istihbarat birimi idi. Diğer tüm yardım kuruluşlarının ve bütün NGO'ların ya istihbarat ya da örtülü operasyon görevleri vardı. Bu sözde NGO'lar içinde kendilerini saklayan kişiler, sağda solda bazı insanları terör örgütü ya da dinci radikal terör örgütü mensubu diye öldürdü. Böyle bir ortamda Boşnakların ne işgal edilen topraklarını kurtarmaları ne de Sırların azgınlıklarının durdurulması mümkündü. Nitekim dünyanın gözü önünde Saraybosna'daki insanlık dışı sniper ve topçu atışları yanında, Srebrenica ve Goradze'deki toplu katliamlar yaşandı. Nihayet, Türkiye'nin de baskısı ile ABD'nin ve NATO'nun Bosna-Hersek'e müdahalesi sağlandı ama bu sefer oyun başka mecralara kaydı. Türk Birliği'ne bu dönemde verilen görev yeri, Sırlar ve Hırvatlar ile fiziki teması olmayan, tamamen Boşnakların yaşadığı geri planda bir bölge idi. Türk Birliği, Boşnak halkı ile iyi ilişkiler kurdu ve elinden geldiğince sadece Boşnaklara değil sorumluluk bölgesindeki Hırvat ve Sırlara da yardım elini uzattı.

1995-1996 yıllarında NATO harekâtı ve Bosna-Hersek'de sözde barış

1995 yılındaki NATO hava harekâtı neticesi Sırların barış masasına oturtulması İngiliz ve Fransızlara rağmen ABD ve Türkiye'nin baskısı ile mümkün oldu. Dayton'da yapılan barış görüşmeleri ile ortaya bir barış anlaşması çıktı ama bu barış ile Boşnak-Hersek'in barışa kavuşması değil, tam tersine bölünmesi ve istikrarsızlığın devamı tescillendi. 1000 yıllık Bosna-Hersek topraklarının hemen hemen yarısı Bosnalı Sırlara sözde bir konfederasyon dâhilinde bırakıldı. Çeşitli cepler halindeki Bosnalı Hırvatlar ayrı bir toprak verilemeyeceği için onlara da Boşnaklar ile en yüksek düzeyde Federasyon kurma imkânı tanındı. Boşnak-Hırvat Federasyonu, Bosnalı Sırlar ile konfederasyon teşkil etti. Böylece hem Bosna-Hersek topraklarının bölünmesine esas teşkil edecek şekilde Sırp ve Hırvat hakları tescil edildi, hem de bir gün tarafların bağımsızlığa kavuşması için ayrı bölgelerde yaşamasının önü açıldı. Bu yüzden bugün de Bosnalı Sırlar ülkede istikrar istememekte ve bir gün bağımsız olmanın ve Sırbistan ile birleşmenin hayalini kurmaktadırlar. Hırvatlar ise çıkacak bir tufanda Hırvatlar ile birleşmenin hesabı içindedirler. Bosna-Hersek'e karşı sözde havuç ve sopa politikası izleyerek barışın kalıcılığı için baskı yaptığı imajını veren Avrupa Birliği ise kıtanın ortasındaki Müslüman bir ülkenin üyelik adaylığını listesinin en sonuna koymuştur.

1995 yılında NATO önce Uygulama Kuvvetleri (IFOR), 1996 yılında ise NATO İstikrar Kuvvetleri (SFOR) ile barışı uygulama ve istikrar sağlama faaliyetlerine girişti. Bu dönemde NATO kuvvetlerinin komutası sözde Amerikalılara geçmiş ise de bölgeye ve operasyonlara oldukça hâkim olan İngilizler -ABD'li generallerin genelde saf olmasından da faydalanarak- bildiklerini okumaya devam ettiler. Bu dönemde de bazı Fransız subayları Sırp karargâhına askeri planları fakslarken yakalandılar. İngilizler, NATO karargâhı içindeki tüm kritik kadroları gene ellerinde bulundurarak NATO operasyonlarını istedikleri gibi yönlendirdiler. Stratejik istihbarat alanında ABD'nin tartışılmaz üstünlüğüne karşın İngilizlerin NATO'da taktik istihbarat vasıtalarındaki liderliği kendilerine büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Türk birliği bu dönemde İngiliz komutasından çıkarak ABD tümenine bağlı olarak çalışmaya başladı. İngilizler, ülkenin yeniden yapılanması için gerekli projeleri, ODA vasıtasıyla Bosna-Hersek'deki istihbaratları sonucu sözde ülkenin yeniden inşası kapsamında almaya başladılar. Sırbistan ile anlaşarak savaş suçlularını görmezden geldiler. Bütün bu işler yürürken Boşnaklar hala raporlarda Müslüman taraf olarak yer aldı. ABD'den getirilen CIA Tugayı, Bosna-Hersek'de ülke inşası çalışmaları yaptı. Yani ülkenin anayasası yazıldı, hükümet yapısı belirlendi, merkez bankası kuruldu, alt-yapısı belirlendi. Yardım kuruluşlarının faaliyetlerini gene dinsel öncelikler belirledi. Bugün Bosna-Hersek'te Batılıların görmek istediği manzara, kendilerini yalnız hisseden Boşnakların gittikçe diğerlerine asimile olarak, dini kimliklerini kaybetmeleri yani Avrupa'nın ortasından Müslüman kimliğinin yok edilmesidir.

Sonuç yerine; Libya'da neler olacak?

Tıpkı Bosna-Hersek ve Afganistan'da olduğu gibi Libya'da ya da NATO operasyonlarının olduğu diğer yerlerde başta İngilizler ve Fransızlar olmak üzere Avrupa'nın büyük güçleri gerektiğinde ABD'li komutanları by-pass edecek yöntemleri bulmakta zorlanmamaktadırlar. Operasyonlar için NATO Konseyi'nde kabul edilen siyasi direktifi zaten bunlar hazırlar ve harekâtı da istedikleri gibi yönlendirirler. Bu yönlendirmenin temelinde -NATO'nun değil bire bir- kendi ülkelerinin çıkarları yatar. Türkiye de dâhil diğer ülkelerin konumu bu ülkelere meşruiyet sağlamak ve onların çıkarlarını etkilemeyecek işlerle oyalanmaktır. Türkiye, genellikle operasyonlar başlamadan önce doğru ve önemli çekinceler ortaya koyar ama sonunda NATO içinde yalnız kalma korkusuna yenik düşer. Türkiye'nin endişeleri pratikte bir işe yaramayan sözler ile geçiştirilir ve bir kere onayı alınınca oyunun dışına itilir. Tekrar hatırlanacağı zaman Batılı güçlerin işinin bittiği ve geride bırakacakları, jandarma rolüne soyunacak bir ülke arandığı dönemdir. Libya'da da böyle olacak. Önce bombalanacak, demokratik olmasa da Batı çıkarlarını sağlayacak bir düzen kurulacak ve yeni göreve gitmeden önce -Türkiye'nin bugün ağzına sakız yaptığı- insani yardım görevi verilecektir. Unutmadan, önümüzdeki 10-15 yılda etrafımızda daha çok NATO operasyonu göreceğiz.

01.04.2011

[1] ODA: Overseas Development Agency.

[2] NGO: Non-Governmental Organization (Hükümet Dışı Kuruluş).